

СЕКЦІЯ V

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Навчання англійської мови для спеціальних цілей у полікультурних групах

Ануфрієва Наталя

*к. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов гуманітарних
факультетів Одеського національного університету
ім.І.І.Мечникова*

Добровольська Діана

*к. філол. наук, доцент кафедри теорії та практики
перекладу Одеського національного університету
ім.І.І.Мечникова*

Добровольська Людмила

*к. педагог. наук, доцент кафедри іноземних мов
гуманітарних факультетів Одеського національного
університету ім.І.І.Мечникова*

Потреби суспільно-економічного життя кожної країни світу вимагають від фахівців вмінь та навичок досконалого спілкування іноземною мовою, бо у глобальному фаховому середовищі саме завдяки іноземній мові можна здійснювати обмін інформацією, а також плідно співпрацювати з колегами.

Здобуття якісної освіти, завдяки якій фахівець зможе працевлаштуватися у полікультурному колективі глобального світу все більше привертає увагу іноземних громадян до вищих навчальних закладів України тому що окрім фахових знань з вузької обраної спеціалізації студенти отримують можливість розвинути навички іншомовленнєвої діяльності у читанні, письмі, аудіюванні та усному мовленні.

Беручи до уваги сказане вище, викладачі кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів спрямовують свою роботу таким чином, щоб здобувачі вищої освіти, перш за все, вважали автентичні матеріали з фахової спеціальності та суміжних галузей першоджерелом знань; а по-друге, могли б

здійснювати усномовленнєву діяльність на теренах теоретичних набутків світової наукової спільноти та практичного досвіду, що висвітлено в українських і англomовних інтернет-сайтах провідних університетів

Такий підхід до організації навчання віддзеркалює настанови і директиви Міністерства освіти і науки України щодо нормативів компетентнісного підходу професійно-орієнтованого навчання іноземної мови, який, безсумнівно, дає переваги щодо можливого поглиблення студентами знань фахових дисциплін, а також опанування ними навичками спілкування у полікультурному середовищі. Викладання іноземної мови проходить в університеті у полікультурних групах і має низку особливостей.

Багатонаціональний колектив при безпосередньому або опосередкованому спілкуванні має використовувати спільну мову, якою у понад 70% випадків є англійська, яка все більше стає *lingua franca*, тому що АМ використовується у 85% випадків для усномовленнєвого спілкування у міжнародних установах і організаціях, крім того АМ у світі публікують понад 90% академічних видань (Rao, 2019: 75). Сказане вище пояснює той факт, що після закінчення навчання у закладах середньої освіти серед тих, хто вступив на перший курс університетів, стає все більше студентів, які у якості іноземної мови обирають АМ – навіть тоді, коли вони її не вивчали у школі або мали як факультативний предмет поряд з другою іноземною мовою: німецькою, іспанською чи французькою. Подібну ситуацію спостерігали протягом 15 років у Одеському національному університеті імені І.І.Мечникова (ОНУ).

Кількісні показники зацікавленості у здобутті вищої освіти в ОНУ пов'язані, насамперед, з високим світовим рейтингом цього навчального закладу, що висвітлено, наприклад, статистичними даними Центру міжнародних проектів «Євроосвіта»: у 2020 році ОНУ посів 18 місце серед 200 вищів України і увійшов до двадцятки найпрестижніших навчальних закладів. Беручи до уваги сказане вище, а також той факт, що не тільки іноземці, але й громадяни України охоче вступають до ОНУ, розуміємо, чому академічні групи стають

полікультурними. Нами з'ясовано також, що серед першокурсників існували значні розбіжності щодо: опанування ними лексико-граматичним матеріалом курсу загальноосвітньої школи; ступеня сформованості навичок читання і письма, слухання і усного мовлення.

Актуальність дослідження пов'язана з недостатньою розробленістю питання навчання іноземної мови, а саме-англійської для спеціальних цілей (ESP) у полікультурних групах, які характеризуються розбіжностями щодо усталеності лексико-граматичних і мовленнєвих навичок читання, письма, слухання, монологічного та діалогічного мовлення. Ситуація останніх років, коли у школах на уроках через Covid 19 використовували синхронні та асинхронні форми роботи, також не сприяла розвиненню усномовленнєвих навичок з англійської мови.

Автори дослідили ці особливості, з'ясували чинники, що сприяють не тільки накопиченню знань кожним студентом групи, але й залучають до співпраці з колективом через різні форми роботи на заняттях з англійської мови для спеціальних цілей (ESP). Об'єктом дослідження виступала іншомовленнєва діяльність студентів; предметом - форми і методи роботи з полікультурною групою на практичних заняттях і під час самостійної підготовки студентів. Цілями дослідження були: 1) з'ясування поняття «полікультурна група»; 2) аналіз психолого-лінгвістичних особливостей поведінки студентів полікультурних груп під час занять ESP; 3) розроблення інтегративних форм роботи щодо формування навичок іншомовленнєвої діяльності за умов оффлайн та онлайн навчання.

Методи дослідження включали: 1) Статистичний аналіз щодо національно-територіальної належності вступників до Одеського національного університету імені І.І.Мечникова протягом 15 років; 2) Тестування студентських академічних груп на предмет засвоєння вступниками до першого курсу лексико-граматичного матеріалу середньої загальноосвітньої школи і встановлення рівня відповідності їх знань, вмінь та навичок з англійської мови загальноосвітнім європейським

стандартам якості; 3) Спостереження за вмотивованістю навчання і компаративний аналіз результатів навчання студентів полікультурних груп, що навчалися за започаткованою нами технологією, з тими результатами, що були досягнені студентами з академічних груп з традиційними методиками викладання АМ (утіленими в сучасних підручниках і посібниках).

Задачі передбачали: а) обстеження лінгво-комунікативного матеріалу з курсу «Англійська мова за професійним спрямуванням» для факультетів гуманітарної спрямованості, а також матеріалів, форм і методів роботи з сучасних підручників, що використовуються у вищих навчальних закладах; б) виявлення можливостей розширення предметної зони вивчаємої програмних матеріалів задля досягнення більшої професійної і компетентнісної спрямованості навчання ESP; в) перевірку ефективності інтегративної технології у реальному учбовому процесі за умов двох режимів роботи: оффлайн і онлайн.

Запропоновано інтегративну технологію навчання ESP, яка пройшла апробацію на факультетах гуманітарної спрямованості і виявила ефективність започаткованих форм і методів роботи з полікультурною групою. Перспективи дослідження вбачаємо у залученні лекційних курсів носіїв мови для розвинення у студентів навичок сприйняття фахово-значущої інформації на слух.

Академічні студентські групи утворюють деканати факультетів відповідно до бажання першокурсників щодо їх спеціалізації. Отже в одно академічну групу попадають як випускники спеціалізованих навчальних закладів з поглибленим вивченням окремих предметів, так і випускники загальноосвітніх шкіл з різних держав і регіонів України. З'являється так звана полікультурна група першокурсників. Феномен «полікультурна група» вивчали Hrytsin N., Hudelson P., MacGregor T., Large J., а проблеми навчання полікультурних груп, етнопсихологічні чинники, що впливають на мовленнєву поведінку носіїв різних мов і культур, потреби студентів досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні фахівці: Караулов

Ю., Комісаров В., Карасик В., Карімова З., Вежбицька О., Ніколаєва С., Склярєнко Н., Тенищева В., Asante M., Bridges D., Neumark E., Yang Ch. та інші . Науковці розглядали умови для плідної мовленнєвої комунікації і особливості мовної поведінки у разі засвоєння англійської мови представниками країн різних континентів. Кожен із дослідників першою рисою, що характеризує полікультурну спільноту, відзначав присутність у колективі носіїв різних мов і культур, тому що множинність культур проявляється і в повсякденному житті, і в кожній сфері людської діяльності. У нашому випадку – це сфера культурно-освітня.

Якщо підсумувати набутки вказаних дослідників, можемо стверджувати, що полікультурна університетська група – це співіснування в одному учбовому колективі проявів національних мов, культур і ментальності. На лінгвістичному й екстралінгвістичному рівні маніфестовано цей прояв і на заняттях з іноземної мови (що було помічено нами в процесі викладання АМ на усіх факультетах університету). І якщо V. Prashad, J. Large, D. Ravich, D. Matsumoto звертали увагу на академічне спрямування курсу англійської мови, у нашій роботі мова йтиме про професійно-орієнтоване навчання англійської мови у полікультурних групах, члени якої не є однорідними у плані засвоєння знань, розвинення вмінь та навичок у читанні, письмі, слуханні, монологічному та діалогічному мовленні.

D. Bridgers і B. Schloman наголошували на необхідності надання рівних можливостей навчання для кожного члену такого учнівського колективу. Ми цілком погоджувалися з такою позицією, і першим кроком «вирівнювання диспрпорції» знань, вмінь та навичок з АМ зробили проведення тестування (Diagnostic Placement Test) для стратифікації академічних групи на 3 щабелі відповідно до рівня усталеності вмінь та навичок.

Маючи три різнорівневі групи студентів викладачі АМ мали можливість сконцентрувати увагу на занепадаючих навичках студентів своєї підгрупи і обрати підручник відповідного рівня – від «Elementary» до «Upper Intermediate». В залежності від спеціалізації факультету і напряму підготовки групи користувалися виданнями: MacMillan, Longman, Oxford

University Press, Express Publishing, Pearson, Cengage Learning, National Geographic Learning, Nova Knyha.

Наступним нашим кроком було обстеження низки документів: 1) Освітньо-професійних програм за спеціальністю I та II рівня освітньої кваліфікації кожного факультету; 2) Матриць відповідності визначених Програмою компетентностей дескрипторам нормативних результатів навчання, а також відповідності Національним рамкам кваліфікації; 3) Нормативного змісту підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованого у термінах результатів навчання; 4) Робочих і Навчальних програм фахових дисциплін факультетів, чиї студенти мали вивчати англійську мову.

Знаючи кількість годин і ESTS кредитів для практичних і самостійних занять студентів, перелік і послідовність вивчення тем за профілюючими дисциплінами, Програмні вимоги щодо компетентностей і результатів навчання ми змогли розробити модулі навчання ESP. Стрижнем модулів були англійські автентичні статті за тематикою фахово-орієнтованих дисциплін, які студенти вивчали додатково до матеріалів підручників «Management», «Law», «Marketing», «Journalism» та інших. Дані статті були тотожні тим, що студенти читали рідною мовою за тематикою вивчаємих профілюючих дисциплін, проте не дублювали їх, а додавали нові відомості і факти. Це, на нашу думку, розширювало предметні знання студентів, віддзеркалювало принцип інтегративного підходу до матеріалу університетського курсу навчання.

Додаткові до підручників автентичні тексти фахової спрямованості добирали з новітніх носіїв інформації, переважно з Інтернет сайтів та сайтів провідних університетів.

Окрім фронтальної роботи в аудиторії ми пропонували студентам роботу у командах з 5-6 осіб. Співпраця об'єднувала групу в цілому і підвищувала самооцінку кожної особистості

Серед завдань були ті, що потребували апеляції до тексту задля виявлення прогностичних відносин між фактами, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, пошуку конкретної інформації, уточнення змісту висловлювань чи головної ідеї тексту.

Розроблена нами технологія навчання у полікультурних групах утілює у собі принципи інтегративності й дозволяє вожному здобувачеві вищої освіти залучитися до співпраці через комунікацію іноземною мовою, дозволяє використовувати гаджети для пошуку фахової інформації, що в перспективі потрібно кожному спеціалісту. Вважаємо, що матеріали доповіді будуть цікавими для викладачів університетів, тому що в роботі висвітлено практичний досвід викладання ESP.

Список літератури

Добровольська Л.В. Методика навчання читання літератури за фахом на основі серії градуйованих за труднощами текстів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ.1992. 245 с.

Добровольська Д., Добровольська Л. Технологія навчання іноземної мови в разі контактних та дистанційних форм роботи. Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвуз. збірник наук.праць молодих вчених ДДПУ імені І.Франка. Вип. 31. Дрогобич: Гельветика. 2020. С.139-143

Зимняя И.А., Земцова Е.В. Интегративный подход к оценке единой социально-профессиональной компетентности выпускников вузов. Высшее образование сегодня. N 5. 2008. СС. 14-19

Leonard J. Integrative Learning: a Grounded Theory. Issues in Integrative Studies, N.30. 2012.PP. 48-74

Rao P. S The Role of English as a global Language. Research Journal of English. Vol.4. Issue 1. 2019. P.59-66.

A Rewarding Challenge: How the multiplicity of languages could strengthen Europe Proposals from the Group of Intellectuals for Intercultural Dialogue set up at the initiative of the European Commission. Brussels. 2008.30p.

Ryan P. An Integrative Approach to English Language Teaching. Issues in Interdisciplinary Studies. N.33.2015. PP.181-209

Євроосвіта: центр міжнародних проєктів. [Електроний ресурс]. Режим доступу:

http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=6556&fbclid=IwAR1w4g8vLg5-9zdZ3Lbxc4hhyEvgvS0_QU5AdsFlW-brx_iz3YtdbYxKjQg.

<http://www.researchgate.net/3342>